

Remissvar

Klimat- och näringslivsdepartementet

Stockholm den 19 mars 2026

Remiss av Naturvårdsverkets skrivelse Förslag till genomförande av det nya luftkvalitetsdirektivet i svensk rätt – slutredovisning (KN2025/01294)

1. Hjärt-Lungfonden

Hjärt-Lungfonden är en ideell organisation som stödjer forskning om hjärt- och lungsjukdom. Vår vision är en värld fri från hjärt- och lungsjukdom. Vi arbetar för att fler människor ska få ett längre och friskare liv och vägen dit går genom forskning som i sin tur leder till bättre diagnostik, behandling och vård samt ökad kunskap om förebyggande insatser och en hälsosammare livsstil.

2. Inledning

Hjärt-Lungfonden välkomnar möjligheten att lämna synpunkter på Naturvårdsverkets remiss. Som oberoende forskningsfinansiär vill vi särskilt understryka luftföroreningarnas avgörande betydelse för folkhälsan samt deras påverkan på känsliga grupper såsom barn, äldre och personer med kroniska hjärt- och lungsjukdomar. Hjärt-Lungfonden välkomnar och anser att Sverige bör använda det nationella handlingsutrymmet för att säkerställa en så hög skyddsnivå för människors hälsa som möjligt, även där detta innebär att gå längre än direktivets miniminivåer.

3. Övergripande synpunkter

Den samlade vetenskapliga evidensen visar att det inte finns någon säker nedre exponeringsnivå under vilken hälsokonsekvenser av luftföroreningar helt uteblir. Exponering även vid relativt låga halter är kopplad till ökad risk för bland annat hjärtinfarkt, stroke, KOL, lungfibros och astma. Luftföroreningar är den miljöfaktor som orsakar störst skada på folkhälsan, mätt i antalet förtida dödsfall. Ett proaktivt arbete för bättre luftkvalitet har stort värde för folkhälsan. Minskad exponering ger stora hälsovinster i form av minskad sjuklighet, färre sjukdagar, lägre samhällskostnader och friskare liv. Hjärt-Lungfonden anser att ett proaktivt och förebyggande luftkvalitetsarbete är nödvändigt för att uppnå långsiktiga folkhälsovinster.

- Hjärt-Lungfonden välkomnar skärpta gränsvärden till 2030 som direktivets införande i Sverige innebär. Med det sagt är gränsvärdena fortfarande inte i linje med WHO:s rekommendationer från 2021 som baseras på den senaste forskningen. Därtill visar forskning att ytterligare minskningar av luftföroreningshalter kan ge betydande hälsovinster även i miljöer där halterna redan är relativt låga. Hjärt-Lungfonden rekommenderar därför att arbetet för att skydda människors hälsa även sker under de

lagstadgade värdena. EU:s luftkvalitetsnormer bör beaktas som ett minimikrav och inte nödvändigtvis nivåer som är optimala ur ett folkhälsoperspektiv.

- Analys av data från tjänsten nationell modellering visar att totalt 172 kommuner (59 procent) beräknas överskrida minst en nivå (nya gränsvärden eller utvärderingströsklar) av de vanligaste föroreningarna PM10, PM2.5 samt kvävedioxid. Detta medför i sin tur att kommunerna behöver upprätta åtgärdsprogram eller säkerställa att halterna inte höjs ytterligare genom noggrannare övervakning med hjälp av fler mätningar eller mer utförlig modellering. Detta visar i sin tur på behovet av ett noggrant uppföljningsarbete på lokal nivå.
- Hjärt-Lungfonden välkomnar de förslag som stärker kontrollen och inför tydligare sanktioner vid uteblivna åtgärdsprogram. Ett effektivt genomförande förutsätter att regelverket också får reella konsekvenser vid bristande efterlevnad.
- Den föreslagna årliga modellberäkningen på gatunivå stärker möjligheten att identifiera exponeringsmönster och rikta åtgärder där de ger störst hälsomässig effekt. Hjärt-Lungfonden vill betona vikten av modellering som ett verktyg för att kontinuerligt följa upp och utvärdera insatser för ett bättre luftkvalitetsarbete. Samtidigt vill Hjärt-Lungfonden betona att den tekniska och metodologiska utvecklingen går snabbt. Det är därför viktigt att utvecklingen av nationell modellering sker i nära samverkan med forskarsamhället.
- Hjärt-Lungfonden välkomnar även Naturvårdsverkets linje om att Sverige inte ska använda direktivets möjlighet för undantag. Detta gäller tidsfristförlängning och undantag om överskridanden av PM10 beror på sandning och saltning. Sverige bör fortsatt avstå från att tillämpa dessa undantagsmöjligheter, eftersom varje försening i åtgärdsarbetet innebär fortsatt exponering och därmed fortsatt hälsorisk.
- Vi välkomnar ökad tydlighet kring åtgärdsprogrammen. Hjärt-Lungfonden vill understryka vikten av att ambitionsnivån för planernas tidsättning och uppföljning tydliggörs om det råder tveksamheter. Att säkerställa verkningfulla åtgärdsplanerna är grundläggande.
- Vi välkomnar förslaget om en tydligare ansvarsfördelning för information och rapportering. För att de nya rättigheterna om rättslig prövning och skadestånd ska få praktisk betydelse krävs att informationen är aktuell, lättillgänglig och begriplig även för personer utan särskild teknisk eller juridisk kunskap.
- Hjärt-Lungfonden noterar att Naturvårdsverket konstaterar att skydd av känsliga grupper ryms inom det svenska systemet, och vill betona vikten av att detta beaktas systematiskt, genom ökad samstämmighet mellan olika politikområden.

4. Detaljerade synpunkter

i) Tillgänglig och begriplig information till medborgare

EU:s luftkvalitetsdirektiv ställer krav på information till allmänheten. Medlemsstaterna ska säkerställa att allmänheten i god tid får tillgång till information om bland annat:

- aktuell luftkvalitet,
- överskridanden av gräns- och målvärden,
- luftkvalitetsplaner/åtgärdsprogram, samt
- beslut om tidsfristförlängningar och undantag.

Informationen ska vara kostnadsfri, lättillgänglig och tillhandahållas via exempelvis internet.

Från Hjärt-Lungfondens perspektiv är detta av central betydelse. För att medborgare ska kunna förstå hälsoriskerna och i praktiken kunna nyttja de rättigheter som direktivet medför, krävs att informationen inte enbart är tekniskt korrekt utan också begriplig och tillgänglig.

Hjärt-Lungfonden anser att informationsinsatser om luftkvalitet bör utformas så att de tydligt belyser hälsokonsekvenserna av luftföroreningar, når breda grupper i samhället, och är utformade så att även känsliga grupper kan ta del av och förstå informationen. Dessa insatser bör följas upp och utvärderas.

ii) Behovet av verkningfulla och konkreta åtgärdsprogram

Åtgärdsprogrammen utgör den centrala operativa mekanismen för att säkerställa att miljö kvalitetsnormerna följs. I Naturvårdsverkets delredovisning konstateras att *"Mellan åren 2021–2024 har över 30 procent av de åtgärdsprogram som behövt varit försenade eller inte fastställts alls. Fyra åtgärdsprogram har ännu inte fastställts 1–8 år efter att tidsfristen löpt ut"*. Det är därför positivt att processerna tydliggörs. Detta visar att tidigare regelverk inte har säkerställt ett tillräckligt snabbt och konsekvent genomförande.

I Naturvårdsverkets översyn av åtgärdsprogram från 2020 konstaterades att Miljömålsberedningen och regeringen identifierat återkommande systembrister i arbetet med åtgärdsprogrammen bl.a. otillräckliga och ineffektiva åtgärder, bristande genomförande och resurs- och kompetensbrister. Detta påtalades även i Naturvårdsverkets delredovisning från 2025.

EU-direktivet anger att åtgärdsprogram ska innehålla detaljerad information om bland annat: föroreningskällor, vilka åtgärder som ska vidtas, samt en tidsplan för genomförande, i syfte att hålla perioden av överskridanden så kort som möjligt. Direktivet listar dessutom exempel på åtgärder som kan ingå i åtgärdsprogram, såsom:

- trafikbegränsande åtgärder och lågutsläppszoner,
- åtgärder för att minska utsläpp från vägtrafik och vedeldning,
- förändringar i kollektivtrafik och stadsplanering,
- åtgärder riktade mot industriella utsläpp, samt
- kortsiktiga åtgärder vid höga halter.

De i EU direktivet listade åtgärderna utgör insatser som visat sig ha effekt för bättre luftkvalitet. Vi noterar i sammanhanget att ovannämnda åtgärder inte omnämns specifikt i Naturvårdsverkets redovisning. Hjärt-Lungfonden befarar att uteslutningen av denna lista från den överförda lagen minskar implicit lagens räckvidd under de minimikrav som fastställts i det europeiska direktivet. Hjärt-Lungfonden anser att samtliga dessa åtgärdstyper systematiskt ska övervägas vid framtagande av åtgärdsprogram och att avsteg bör motiveras. Detta för att säkerställa att perioden av överskridande hålls så kort som möjligt i enlighet med direktivets krav.

iii) Skydd av känsliga grupper – barn i fokus

Direktivet medger uttryckligen att åtgärdsplaner kan innehålla särskilda åtgärder för att skydda känsliga grupper, däribland barn.

Hjärt-Lungfonden vill understryka vikten av samstämmighet mellan olika politikområden och ett proaktivt arbete för bästa möjliga luftkvalitet. Det är viktigt att känsliga grupper beaktas i utformning och genomförande av åtgärdsprogram. Samtidigt är luftkvalitet en fråga som bl.a. berör stads- och trafikplanering, lokalisering av förskolor/skolor samt förskole- och skolgårdar.

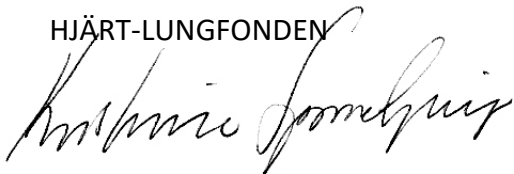
Barn är särskilt sårbara för luftföroreningar, bland annat på grund av att deras lungor fortfarande utvecklas och att de har ett högre luftintag i förhållande till kroppsvikt. Ett systematiskt barnperspektiv i luftkvalitetsarbetet är inte enbart en folkhälsofråga utan även en rättslig fråga i linje med barnkonventionen.

Avslutning

Hjert-Lungfonden ser genomförandet av det nya luftkvalitetsdirektivet som en central möjlighet att stärka skyddet för människors hälsa i Sverige. Vi anser att genomförandet bör präglas av hög ambition, tydlig ansvarsfördelning och effektiva åtgärder som minskar exponeringen för luftföroreningar så skyndsamt som möjligt.

Hjert-Lungfonden står gärna till förfogande med forskningsunderlag och expertis kring luftföroreningars påverkan på hjärt- och lungsjukdomar.

HJÄRT-LUNGFONDEN

Kristina Sparreljung
Generalsekreterare